

Щиро вітаю вас.

Як видно з назви, мова піде про чутливу, міжкультурну розмову.

Це складне і комплексне завдання.

Складність полягає в тому, що розмова це

переклад в слова багажу досвіду, життєвих знань, переконань,

а комплексність у тому, що цей переклад займає певний час.

[Приємна музика]

Лекція буде зосереджена на важливості

культурного контексту розмови та принципах розмови, що орієнтована на проблему.

Мене звати Дорота Міщеюк і я працюю на кафедрі міжкультурної освіти

факультету освітніх наук Білостоцького університету.

Тему міжкультурної

комунікації, якою я займаюся як у

дослідницькій, так і у викладацькій діяльності в

своєму університеті, я представила, зокрема, у двох своїх книжках.

Одна з них, опублікована у 2013 році,

аналізувала проблему освітньої комунікації між поколіннями.

У ній я аналізувала, як світ, що змінюється

втручається в процеси комунікації між поколіннями.

Ще одна книга, видана у 2021 році,

присвячена культурному контексту виховання.

У ній я висую тезу про те, що постмодерн

як нова ера у світовій культурі викликає

зміни комунікації.

У цій книзі я показую, як

мультикультуралізм - нова,
але вже наявна реальність

суспільства викликає потребу в

переосмисленні та реорганізації
освітньої комунікації.

Спочатку назвемо проблеми, з якими

стикаються співрозмовники при
інтерпретації поведінки

співрозмовника, коли вони
відрізняються в культурному плані.

Тоді ви можете розраховувати на
інформацію про те, як ми орієнтуємося,

що культурна різниця
втручається в нашу розмову.

Далі ми розглянемо термін "розмова

міжкультурно чутлива" і яку
обговоримо в аспекті теорії лінгвокультури

Майкла Агара. Лінгвокультура
перекладається як культура розмови.

Теорія Агара виглядає функціональною
для педагогів, які розвивають компетентність

вести міжкультурно чутливу розмову.

Її центральним
поняттям є багата точка.

Це вміння її будувати, а потім опрацьовувати

дає співрозмовнику комунікативну силу
і, таким чином, дозволяє йому зрозуміти

і бути зрозумілим у ситуації новизни,
невизначеності, відмінності.

Наостанок я розповім про принципи
розмови, орієнтованої на вирішення проблеми.

Дозвольте розповісти вам про одну розмову.

В рамках своєї волонтерської

роботи я навчала дорослих

батьків дітей з України польської мови.

Так сталося, що у нас
відбулася наступна розмова.

Даючи завдання, інструкції до
вправ, я використовувала вираз:

"Proszę Państwa, proszę
Państwa aby".

Через деякий час я отримала реакцію.

Пані Дорото, чому ви говорите "Państwo" i "Państwo"?

Ми, українці.

Ми це знаємо.

Навіщо виділяти це?

Я остовпіла.

Спочатку я почала роздивлятися навколо.

Хто це. Ви.

Кого я представляю, окрім себе?

Роздуми прийшли, коли я усвідомила,

що у східнослов'янських мовах вживання
ВИ є повідомленням про повагу до

людини, до якої ми
звертаємося, і дистанції.

Зрештою, це також відомо
в старопольській мові.

А якщо мова йде про Państwo, то
мої студенти знали лише одне із

значень цього слова. Держава
як територія з кордонами.

Вони не розуміли значення Państwo
як колективної назви дорослих.

Коли я це зрозуміла,

було багато сміху та розповідей про те,
хто що має на думці. Як важливо говорити.

Розмова відбувається на
тлі символічної взаємодії.

Вона ґрунтується на теорії символічного

інтеракціонізму і стверджує,
що це є самостійний творчий процес.

Ми, як люди, біологічно
схильні до спілкування.

По-друге, через символічну взаємодію

наше життя набуває ознак процесу, що

розвивається, і, по-третє,
здатне охоплювати

весь спектр форм людських
стосунків, які існують.

Отже, люди мають силу щодо

культури, можуть розповісти про
свій індивідуальний досвід.

Символічна взаємодія включає в себе

інтерпретації -

це констатація значущості дій
або коментарів іншої людини.

Інтерпретація відбувається
в наших головах.

Це ситуація, коли інформація надходить,
і нам потрібно її зрозуміти.

Інша справа - визначення.

Це означає давати вказівки іншій
людині, як має намір діяти.

Перейдемо до розмови.

Як ви можете бачити на слайді

я спробувала представити картину розмови на

на тлі теорії символічного
інтеракціонізму.

Розмова тут відбувається в еліпсі, коли
співрозмовники обмінюються символами.

Але звідки беруться символи?

Отож, речі, поведінка та вирази
мають значення для співрозмовника.

І якщо вони мають значення,
тобто стають ментальним фактом,

крім того, що я знаю, я також відчуваю
щось до речі, про яку йдеться.

Коли я виконую якусь дію,
виникають емоції, і я
виконую їх через ці емоції.

Чи використовую я вираз,
щоб підкреслити емоцію?

Така ситуація перетворює річ,
поведінку чи висловлювання на символ.

І як ви можете бачити

слайд розділений на дві

частини. Частина належить
особі А, а частина

особі Б, і коли ми використовуємо

символи, цей емоційний
шар може відрізнятись.

Це створює велику плутанину в

процесі комунікації, особливо коли
співрозмовники належать до різних культур.

За процес обробки речей, поведінки

чи виразу комунікаційного
символу відповідає система соціалізації,

яку ми можемо розуміти
як культурне занурення.

Точніше було б сказати

у традиції спільноти, в якій
людина соціалізувалася,

що ж таке традиція.

Про це говорить Ян Гартман, який зазначає,
що традиція - це завжди чиясь.

Це основа культурної ідентичності.

Традиція має форму стереотипу або

ідеології, а це означає,
що вона узагальнена,

але також сильно емоційно захищена
даною спільнотою.

Традиції - це культурні цінності, які

передаються і підлягають
соціальній оцінці.

Тож саме ця ситуація, яку ми щойно

обговорили, речі,

поведінка і вирази
несуть емоції, вони несуть цінності.

Традиція

це спосіб робити щось, освячений звичаєм.

Коли ми перебуваємо в рамках
традиції, ми діємо механічно.

За традицією, ми не роздумуємо

над змістовністю, бо за цю змістовність
відповідає традиція, а не ми.

Традиція виражається у звичаях,

соціальних нормах, моделях дій,
переконаннях та способах дій.

Підсумовуючи теорію комунікації,

ми повинні пам'ятати, що
основою комунікації, канвою, на

якій відбувається процес
комунікації, є символічна взаємодія.

Традиція відповідає за елементи, які ми
використовуємо в процесі комунікації,

а інтерпретація - це діяльність людини.

Найбільш механічна
інтерпретація базується на

традиції, але людина
має владу у відношенні

до традиції, вона може
змінювати цю традицію.

Інтерпретація залежить від людини.

Особа може базувати інтерпретацію на

традиції, застигнути, але,
може й вийти за рамки традиції.

Джордж Герберт Мід стверджує,
що реальність існує

об'єктивно, але її сприйняття залежить
від індивідуального досвіду людини.

Отже, існує багато інтерпретацій світу.

Йдучі далі,

було б справедливо
сказати, що культурна

відмінність має багато імен.

Навчальні досягнення дітей є більш
ефективними, коли обидва середовища

виховання, сім'ї та школи мають
спільну систему цінностей

щодо виховання та
співпрацюють на благо учня.

Це теза, яку поділяє освітня спільнота.

Це здається очевидним у тому сенсі, що
співпраця двох середовищ соціалізації

дає набагато кращі виховні
результати, ніж конкуренція.

У випадку дітей з міграційним
досвідом ця співпраця є

проблематичною, оскільки культурні
відмінності можуть сильно

втручатися в контакт між
батьками та вчителем.

Вчителю або вчительці може бути
важко встановити контакт з

різних причин, окрім простого
небажання або відмови від співпраці.

Складністю у співпраці може
бути культурний контекст.

У багатьох культурах, особливо
в культурах Далекого Сходу, наприклад

у в'єтнамській або китайській, вчителі та

вчительки займають дуже
високе соціальне становище.

З цієї причини батьки

зовсім не сподіваються, що вчитель
захоче про щось домовлятися з батьками.

Готовність йти на контакт зі сторони вчителя

викликає сильний стрес і,
перш за все, нерозуміння ситуації.

Ще одна причина - страх батьків

мігрантів того, щоб
їх будуть вважати некомпетентними,

такими, хто занижує рівень через
незнання правил суспільного життя та

недостатній рівень володіння
мовою. Батьки побоюються,

очікують, що їм доведеться зіткнутися з

повчанням, запереченням їхньої
соціальної компетентності та

заперечення своєї
соціокультурної ідентичності.

Нарешті, третя причина відсутності
контакту з батьками-іммігрантами

це обмежена мовна компетенція і,
перш за все, пов'язаний з цим сором

перед виступом перед широкою аудиторією.

Розгубленість через неможливість

говорити згідно з наміром.

Давайте подивимося, як
виглядає наша гнучкість.

Наша, тобто європейців, гнучкість

до чутливої міжкультурної розмови.

Слайд, який ви бачите
перед собою, ілюструє нам,

як, який відсоток людей в даному
суспільстві має переконання,

що їхня традиція краща за будь-яку іншу.

Як бачите, греки тут лідирують.

89% грецької громадськості стверджують,
що їхній спосіб мислення, їхній

спосіб бачення світу, їхній
спосіб переживання світу найкращий.

Натомість найнижчий результат у цьому
випадку отримали іспанці,

лише 20 відсотків населення
поділяють цю думку.

Відразу за іспанцями

йдуть шведи,

бельгійці та голландці.

Як бачимо, Польща знаходиться
посередині шкали.

Нижче, менше людей, 41% в Україні

переконані у вищості власної
культури над іншими.

Культура і культурні відмінності як

терміни, що вирости з уявлення
про те, що люди живуть у закритих

просторах, традиціях, поступово забувається.

Це перехідний період.

Культурна відмінність

пояснює різницю в людській поведінці
та, коли ми мислимо з точки зору традицій,

людська поведінка, мислення та
рішення не піддаються перекладу.

Проте сьогодні це вже не правда,
у тому розумінні, що глобалізація, масова

культура, міграція та війни
роблять простір мультикультурним.

Різні інші теорії говорять
про транскультурність.

Ми ділимося нею як спільною.

Вона перекладається, і культурні

відмінності існують, але
вони є відправною точкою для

вирішення проблеми, а не її пояснення.

Ми шукаємо щось універсальне для
людей, незважаючи на відмінності.

Культурні відмінності мають багато назв.

Коли ми говоримо, ми діємо
в культурних рамках.

Вони керують висловлюваннями
та поведінкою людей.

У розмові культурні відмінності -
у наративі.

Смисл комунікативної поведінки
впливає саме з цих рамок.

У подальшому роздумах про розмову

чутливу міжкультурно
зосередимось на співрозмовнику.

Зміст наших роздумів визначає нам

поняття ідентичності "я" і стосунків,
у яких перебувають співрозмовники,

я маю на увазі концепцію чужого.

Кожен з нас функціонує в
певній системі координат.

Слід розрізняти комунікацію, яку

розуміють як

систему координат і комунікацію як дію.

І як ви можете бачити на слайді

ми виділили елементи, які є

елементами системи координат.

Ситуація, в якій ця система координат

є однаковою для всіх - неможлива.

Таким чином, ми завжди
маємо справу з певною приблизністю.

Не існує двох однакових систем координат.

Неможливо, щоб в акті
міжособистісного спілкування

можна було б досягти повної згоди.

Ми можемо лише очікувати її.

Коли ми говоримо про ідентичність я,

а отже, і про те, хто з ким спілкується,
міжкультурні теорії розрізняють,

аналізують це в перспективі двох
великих культурних конструктів.

Незалежної культури, західної,
низького контексту.

Це три назви одного і того ж
явища. І залежної культури, східної,

колективістської, високого контексту.

Я,

у західній культурі

підкреслює насамперед власну унікальність,
індивідуальність, а отже, хтось

хто занурений у західну культуру,

скаже, що я відкритий, комунікабельний,
доброзичливий, дивись, це я.

Коли хтось зі східної культури, високого

контексту, коли буде представлятися,

буде підкреслювати
свою взаємозалежність з іншими.

І він скаже: я дочка, я син, я
працівник такої-то компанії,

я усвідомлюю, що я когось представляю.

Як "я" поводить ся в розмові. "я" залежне,

східне діє за народною

приказкою "цвях, що
стирчить, забивають".

Що це означає?

Це означає, що залежне "я"
буде орієнтуватися на те, як бути непоміченим.

Як налаштуватися на те, коли
західне незалежне "я" буде

діяти відповідно до народної приказки
"скрипуче колесо змащують",

і тому вимагатимете, буде активнішими

у піклуванні
про свої потреби.

Коли незалежне "я" слухає залежне "я",

то ми бачимо когось агресивного,
вимогливого і претензійного.

Коли незалежне "я",

бачить, чує залежне "я",
бачить людину, яка пасивна,

яка є дистанційованою, недовірливою.

Це неправда, але так працює культура.

Ким є чужий?

Чужий, як сказав Георг Зіммель,

це хтось, хто фізично близький
до нас, але ментально далекий.

Якщо процитувати його, то чужий:

це людина, яка приходить
сьогодні, а завтра стає

потенційним мандрівником, так би мовити,

який поки що не наважився
йти далі, але й

також не відмовився від свободи
приходити та йти.

Він просторово застряг у певному колі, але

важливим визначником
його положення, є

те, що він не належить до цього кола

від самого початку, що він
приносить якості, які не є і

не можуть бути корінними властивостями цього кола.

Чужий є чужим, тому
що ми вважаємо його таким.

Він близький нам, тому що ми знаємо,

що він має такі ж якості, як і
ми, але ментально нам чужий.

Для того, щоб вести чутливу

міжкультурну розмову, нам
потрібно знати дещо про

світ чужинця і зблизити два
світи - чужий і наш.

Нам потрібна орієнтація та уява.

Орієнтація будується через знання,

наприклад

соціально-політичних систем,

що функціонують у різних куточках світу,

різниці у звичаях, а також що йде за цим,

системах цінностей людей з
певних культурних середовищ.

У той час, уява, дозволяє нам

конструювати сенс поведінки

співрозмовника відповідно
до нашої орієнтації.

У міжкультурній розмові
також існують універсалії.

Вони відносяться до

зчитування емоцій.

Як ви бачите,

цитата Пола Екмана, соціального

психолога, який вивчав людські
емоції понад 25 років,

відкрив, що шість людських
емоцій - страх,

відраза, злість, сум, здивування і
радість є культурно універсальними.

Отже, уважно вдивляючись в обличчя
нашого співрозмовника, ми можемо

відкрити, зрозуміти його емоції,
або принаймні можемо їх зчитати.

Крім цього, все вже є культурне.

Все може бути вже інше.

Ми обговоримо цю відмінність через
призму теорії Едварда Твітчелла Холла.

У своїй теорії він говорить загалом
про культури, орієнтовані

індивідуалістично та
колективістські культури.

Через цю різницю люди по-різному
конструюють висловлювання.

І так, у низькоконтекстній культурі,

в індивідуалістичних культурах
зміст виражається індивідуально.

У висококонтекстних ж культурах

зміст культури збережений у звичаях групи,
і так повторення виразів відбувається

набагато частіше, ніж
в індивідуалістичних культурах.

Співрозмовники в низькоконтекстних
культурах залишаються самі по собі,

коли у висококонтекстних культурах
чітко відокремлюються свої від чужих, і

тому говоримо
зі своїми та з чужими - по-різному.

Співрозмовники в низькоконтекстних культурах несуть відповідальність за себе.

Вони дбають про себе,
дбають про свої інтереси.

У висококонтекстних культурах
співрозмовники очікують

допомоги від їхніх

співрозмовників.

Вони хочуть бути з ними у зв'язку.

Вони знають, вони вірять, що можуть
розраховувати на своїх ближніх.

В індивідуалістичних культурах
немає концепції обличчя.

Така концепція обличчя є
в колективістській культурі.

Що таке концепція обличчя?

Це поняття, яке описує нам ситуацію,

що я не самотній у цьому світі, а

я завжди представляю
систему, з якої походжу.

Тож якщо я говорю,

представляюсь як жінка,
то мене виховували

батьки, а тому я також представляю

своїх батьків, і мій
обов'язок полягає в тому, щоб

зробити так, щоб моїм батькам
не було за мене соромно.

Якщо виступає тут як ведуча

цієї лекції, я представляю свій

університет, і я зобов'язана
поводитися відповідно,

щоб начальству не було
соромно за мене.

В індивідуалістичній культурі
слова і жести однозначні.

Ми переконані, що говоримо чітко

і наші слова розуміють. У
висококонтекстній культурі

ми переконані, що слова
можуть бути оманливими

і нам потрібно щось більше - інтуїція,
щоб зрозуміти, що нам говорять.

Міжкультурно чутлива розмовна
компетенція - це здатність враховувати

фактор культурних
відмінностей у спілкуванні.

В першу чергу це пов'язано із

вмінням будувати
так звану багату точку.

Багата точка є джерелом для розуміння

відмінностей, які перешкоджають
досягненню згоди.

Це також початок для інноваційної та

конструктивної співпраці між
вчителем і батьками-мігрантами.

Багату точку потрібно
позначити і опрацювати.

Це є центральним моментом в теорії

Майкла Агара, американського
професора лінгвістики.

У випадку нашої лекції

його теорія дуже добре пояснює і

дозволяє нам застосувати
операційний підхід

до питання міжкультурно чутливої розмови.

Поняття культури розмови

звертає нашу увагу на
комунікативну поведінку людей

як таку, що інформує про
культурні підстави, якими вони керуються.

Культурна різниця полягає в наративі.

Його непросто побачити, діагностувати,

головним чином тому, що ми
залежимо від культурних рамок.

Спираючись на культурні рамки,
наша мова набуває сенсу,

що ми знаємо, що думати,
як діяти і як цінувати.

Ідея багатой точки базується на принципі

культурного занурення співрозмовників
і загалом багата точка

трапляється, коли співрозмовник в стані
побачити, що він чує те, що говорить

співрозмовник, але не розуміє, що він

хоче сказати. Іншими словами,
до нього доходять

слова співрозмовника, але не знає,
яку реальність вони створюють.

Погляньте на слайд

і подивіться на фотографії.

Багатою точкою тут є слово "карма".

Для котів воно має зовсім інше значення,

у світі котів, тоді як у світі буддизму
воно має зовсім інше значення.

Чи можна порозумітися та як?

Все залежить від того, якого стереотипу
ми дотримуємося, коли говоримо

і знаємо, що наша розмова
має бути міжкультурно чутливою.

Стереотипів не уникнути,

як показує теорія Збігнєва Бокшанського,

але

він розвиває теорію стереотипів і показує, що стереотип існує у двох формах.

Він розрізняє стереотип,

який розуміється як опис іншого, оцінений з власної перспективи.

І такий стереотип називає культурним.

З іншого боку, ще розрізняє соціальний стереотип і

цей стереотип - це ставлення до Іншого, побудоване на ресурсах стереотипу.

Культурний стереотип є функціональним у міжкультурно чутливій розмові.

Культурний стереотип емпіричний, багатий на деталі,

він описує те, що ми бачимо.

На противагу цьому, соціальний стереотип

є відірваний, узагальнений і бідний на культурні деталі.

Натомість він сильно показує емоції.

Ми не можемо уникнути стереотипів,

але ми повинні дбати, щоб використовувати культурний стереотип.

Закінчуючи нашу лекцію,

кілька слів варто сказати про розмову, орієнтовану на вирішення проблеми.

Адже нам потрібно, щоб порозумітися

враховувати культурні відмінності, а не просто позначати ці відмінності.

Співпраця з батьками дітей, які мають

міграційний досвід, вимагає порозуміння,

щоб спільно підтримувати дитину в її освітній кар'єрі.

Розмова, орієнтована на вирішення проблеми - комунікаційний підхід, який

ґрунтується на терапії,
орієнтованій на вирішення проблеми.

Цей підхід вже добре впроваджене

в контексті
консультування, освіти та виховання.

Підстави, якими керуємося в розмові
орієнтованій на вирішення проблеми,

вбудовані в конструктивістську
модель соціального світу

та індивідуальності, що розуміється
на ґрунті постмодернізму.

Тому операційні підходи

це діалог і спільне конструювання
розмови. Проблеми комунікації

відповідно до цього підходу означають,

що найважливішими є життєві
ситуації, пережиті батьками

як емоційний дискомфорт, як
непорозуміння з іншими людьми.

Спільне конструювання розмови, як правило

відсилає нас до комунікаційної
стратегії примноження

перспектив.

Вирішення конкретної
проблеми не є одним.

Існує багато рішень, а
розмова, орієнтована на вирішення

проблеми, полягає в тому, що
батьки обирають саме те,

що йому належить зробити.

Наступний принцип - принцип прагматизму.

Основою є робота над цілями,
яких ми маємо досягти.

Ми не зосереджуємося на
тому, що можна

окреслити діагнозом або

пошуком причини непорозуміння.

Сфера компетенції вчителя, який спілкується з батьками дитини з

досвідом міграції - це підтримка батьків, щоб шукав для них

адекватні рішення, щоб використав власні ресурси.

Як зазначив Стів Де Шейзер, творець цього

підходу, все, що необхідно, щоб людина, яка є учасником

проблемної ситуації, зробила щось інакше.

Третій принцип - це принцип агентивності питань.

У підході TSR питання побудовані таким чином, щоб

в першу чергу зчитувалася реальність батьків

і для того, щоб батьки могли висловити свою точку зору.

Сферою компетенції вчителя є

вміння прийняти цю точку зору.

Вчитель не дає конкретних, готових

ідей, порад. Він не наказує і не інструктує батьків.

Під час розмови, орієнтованої на вирішення проблеми,

батьки самі наважуються на зміни,

на налаштування або на спосіб врахування

шкільних умов. Діалог стосується важливості і обґрунтованості зміни

для батьків, можливості вирішити питання їхньої ефективності.

Також враховується тягар зусиль, цінність змін.

Батьки працюють у розмові над тим,

як досягти мети маленькими

кроками. Наближаючись до кінця,

на завершення варто сказати, що

чутлива, міжкультурна розмова
- ключ до ефективної комунікації з

батьками дитини з досвідом міграції.

Щоб її вести,

ми повинні переформулювати наше уявлення

про культуру з точки
зору традицій групи

в перспективу уважності до того, що
відбувається між співрозмовниками.

Цю перспективу
ми називаємо культурою розмови.

Поворотним моментом у зміні перспективи
є категорія багатої точки.

Такий специфічний переворот нашого мислення

спонукає нас відкрити шлях до розмови,
орієнтованої на пошук рішень.

Техніка цієї розмови базується на трьох
принципах спільної побудови розмови,

прагматичному характері проблеми та
агентивності питань.

Дякую за увагу.

[Приємна музика]